ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (όγδοο τμήμα)

της 27ης Απριλίου 2023*

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των καταναλωτών – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – Καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές – Άρθρα 6 και 7 – Συμβάσεις δανείου συνομολογηθείσες σε ξένο νόμισμα – Έννομες συνέπειες της κήρυξης σύμβασης δανείου ως ανίσχυρης λόγω του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας της σύμβασης – Συμβατική ρήτρα η οποία μετακυλίει στον καταναλωτή τον συναλλαγματικό κίνδυνο»

Στην υπόθεση C-705/21,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Győri Ítélőtábla (περιφερειακό εφετείο του Győr, Ουγγαρία), με απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2021, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 23 Νοεμβρίου 2021, στο πλαίσιο της δίκης

MJ

κατά

AxFina Hungary Zrt.,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Safjan, πρόεδρο τμήματος, N. Piçarra και N. Jääskinen (εισηγητή), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η MJ, εκπροσωπούμενη από τον L. Marczingós, ügyvéd,

– η AxFina Hungary Zrt., εκπροσωπούμενη από τον T. L. Horváth, ügyvéd,

– η Ουγγρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Z. Fehér και την K. Szíjjártó,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ουγγρική.

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον N. Ruiz García και την Zs. Teleki,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 1, και του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της MJ και της AxFina Hungary Zrt. (στο εξής: AxFina), με αντικείμενο τις έννομες συνέπειες της κήρυξης ως ανίσχυρης μιας σύμβασης δανείου που έχει συνομολογηθεί σε ξένο νόμισμα, αλλά αποπληρώνεται σε εθνικό νόμισμα, λόγω του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας της εν λόγω σύμβασης η οποία μετακυλίει στον καταναλωτή τον συναλλαγματικό κίνδυνο.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

4 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.»

Το ουγγρικό δίκαιο

5 Το άρθρο 231, παράγραφος 1, του Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (νόμου IV του 1959, για τη θέσπιση του αστικού κώδικα), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης (στο εξής: αστικός κώδικας), προέβλεπε ότι, εφόσον δεν ορίζεται άλλως, η χρηματική οφειλή πρέπει να καταβάλλεται στο νόμισμα που αποτελεί νόμιμο χρήμα του τόπου πληρωμής.

6 Από το άρθρο 232, παράγραφοι 1 και 2, του αστικού κώδικα προκύπτει ότι στις συμβατικές σχέσεις, εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά, οφείλονται τόκοι και ότι το εφαρμοστέο επιτόκιο ισούται με το βασικό επιτόκιο της κεντρικής τράπεζας.

7 Κατά το άρθρο 237, παράγραφος 1, του ίδιου κώδικα, σε περίπτωση άκυρης σύμβασης, επιβάλλεται η επαναφορά των πραγμάτων στην κατάσταση που βρίσκονταν πριν από τη σύναψη της σύμβασης.

8 Σύμφωνα με το άρθρο 237, παράγραφος 2, στην περίπτωση κατά την οποία δεν είναι δυνατή η επαναφορά των πραγμάτων στην κατάσταση που βρίσκονταν πριν από τη σύναψη της σύμβασης, ο δικαστής μπορεί να κρίνει ότι η σύμβαση παράγει αποτελέσματα έως ότου ο ίδιος εκδώσει απόφαση. Κατά την ίδια διάταξη, άκυρη σύμβαση μπορεί να κηρυχθεί έγκυρη αν είναι δυνατή η εξάλειψη του λόγου ακυρότητας. Στις περιπτώσεις αυτές διατάσσεται η επιστροφή τυχόν αχρεωστήτως καταβληθείσας παροχής.

9 Δυνάμει των διατάξεων του az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (νόμου LXXVII του 2014 για τη ρύθμιση ορισμένων ζητημάτων σχετικά με τη μετατροπή του νομίσματος στο οποίο έχουν συνομολογηθεί ορισμένες συμβάσεις δανείου και με τους κανόνες περί τόκων), οι δανειακές συμβάσεις που είχαν συνομολογηθεί σε ξένο νόμισμα τροποποιήθηκαν για το μέλλον, με ισχύ από 1ης Φεβρουαρίου 2015. Με τον νόμο αυτόν, ο Ούγγρος νομοθέτης προέβλεψε, μεταξύ άλλων, τη μετατροπή σε εθνικό νόμισμα των ανεξόφλητων απαιτήσεων σε ξένο νόμισμα κατά την προβλεπόμενη από τον νόμο ημερομηνία και διευκρίνισε τα κριτήρια για τον καθορισμό του εφαρμοστέου στις επίμαχες συμβάσεις επιτοκίου.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

10 Στις 13 Φεβρουαρίου 2008, η προσφεύγουσα της κύριας δίκης συνήψε σύμβαση δανείου και δικαιώματος προαίρεσης με την δικαιοπάροχο της AxFina, προκειμένου να αγοράσει ένα όχημα. Το πραγματικό ποσό του δανείου αυτού ανερχόταν σε 2 830 000 ουγγρικά φιορίνια (HUF) (περίπου 7 126 ευρώ), με διάρκεια αποπληρωμής 120 μήνες, ενώ είχε προβλεφθεί η καταβολή τόκων ύψους 920 862 HUF (περίπου 2 319 ευρώ) καθ' όλη τη διάρκεια της αποπληρωμής.

11 Η σύμβαση αυτή προέβλεπε τη σύναψη δανείου συνομολογηθέντος σε ελβετικά φράγκα (CHF) και εξοφλητέου σε ουγγρικά φιορίνια. Η διακύμανση της συναλλαγματικής ισοτιμίας μεταξύ του ουγγρικού φιορινιού και του ελβετικού φράγκου επηρέασε την υποχρέωση αποπληρωμής της προσφεύγουσας της κύριας δίκης, η οποία συνέχισε να καταβάλλει μηνιαίες δόσεις έως τον Αύγουστο του 2015.

12 Το Győri Ítélőtábla (περιφερειακό εφετείο του Győr, Ουγγαρία), ήτοι το αιτούν δικαστήριο, κήρυξε άκυρη την εν λόγω σύμβαση για τον λόγο ότι η ρήτρα η οποία μετακυλίει στον καταναλωτή τον συναλλαγματικό κίνδυνο ήταν καταχρηστική.

13 Επιπροσθέτως, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, κατά την εφαρμοστέα ουγγρική νομοθεσία, η επίμαχη σύμβαση δανείου ήταν επίσης ανίσχυρη και επειδή περιείχε ρήτρα σύμφωνα με την οποία κατά την εκταμίευση του δανείου εφαρμόζεται η τιμή αγοράς, ενώ

για την αποπληρωμή του δανείου εφαρμόζεται η τιμή πώλησης ή οποιαδήποτε άλλη συναλλαγματική ισοτιμία διαφορετική από εκείνη που καθορίστηκε κατά την εκταμίευση του δανείου.

14 Κατόπιν της κήρυξης της σύμβασης ως ανίσχυρης από το αιτούν δικαστήριο, η διαδικασία συνεχίστηκε ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, ήτοι του Szombathelyi Törvényszék (δικαστηρίου Szombathely, Ουγγαρία), με αντικείμενο τον καθορισμό των εννόμων συνεπειών της κήρυξης του ανισχύρου.

15 Κατόπιν άσκησης έφεσης, η υπόθεση ήχθη εκ νέου ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.

16 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η επίμαχη σύμβαση δανείου δεν μπορεί να εκτελεστεί χωρίς να εφαρμοστεί η καταχρηστική ρήτρα που μνημονεύεται στη σκέψη 12 της παρούσας απόφασης.

17 Όσον αφορά τα έννομα αποτελέσματα της κήρυξης της εν λόγω σύμβασης ως ανίσχυρης, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η μεγαλύτερη μερίδα της ουγγρικής νομολογίας ακολουθεί τη θέση που έλαβε το συμβουλευτικό όργανο του Kúria (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Ουγγαρία) με τη γνωμοδότηση της 19ης Ιουνίου 2019, η οποία δεν είναι τυπικώς δεσμευτική.

18 Κατά τη γνωμοδότηση αυτήν, η μόνη έννομη συνέπεια που μπορεί να επέλθει όταν σύμβαση δανείου περιέχει καταχρηστική ρήτρα η οποία μετακυλίει στον καταναλωτή τον συναλλαγματικό κίνδυνο είναι η «κήρυξη της εγκυρότητας» σύμφωνα με το ουγγρικό δίκαιο.

19 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο εξηγεί ότι το επιληφθέν δικαστήριο μπορεί να δηλώσει ότι η σύμβαση εφαρμόζεται προσωρινά μέχρι την ημερομηνία κατά την οποία θα εκδώσει την απόφασή του μόνον όταν ο λόγος του ανισχύρου της σύμβασης δεν μπορεί να εξαλειφθεί, όπερ συνδέεται κατ' ανάγκην με τη λύση της εν λόγω σύμβασης για το μέλλον. Στο πλαίσιο αυτό, η εξάλειψη του λόγου του ανισχύρου της σύμβασης συνεπάγεται για τον καταναλωτή είτε την πλήρη εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου που απορρέει από την επίμαχη καταχρηστική ρήτρα (μετατροπή του δανείου σε ουγγρικά φιορίνια από το δικαστήριο) είτε τη μερική εξάλειψη του κινδύνου αυτού (θέση ανώτατου ορίου συναλλαγματικού κινδύνου από το δικαστήριο), μέσω της τροποποίησης του περιεχομένου της σύμβασης δανείου. Επομένως, κανένας από τους διαδίκους δεν έχει δυσανάλογο περιουσιακό πλεονέκτημα.

20 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν, λαμβανομένης ιδίως υπόψη της νομολογίας του Δικαστηρίου σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 6 και 7 της οδηγίας 93/13, μια τέτοια προσέγγιση είναι συμβατή με την εν λόγω οδηγία.

21 Επιπροσθέτως, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς τη δυνατότητα του εθνικού δικαστηρίου να κηρύξει έγκυρη σύμβαση δανείου που περιέχει καταχρηστική ρήτρα η οποία μετακυλίει στον καταναλωτή τον συναλλαγματικό κίνδυνο και να αντικαταστήσει την εν λόγω καταχρηστική ρήτρα με τις διατάξεις του αστικού κώδικα που αφορούν το νόμισμα αποπληρωμής δανείου, την καταβολή τόκων στο πλαίσιο συμβατικών σχέσεων και τον καθορισμό του επιτοκίου.

22 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Győri Ítélőtábla (περιφερειακό εφετείο του Győr) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αντιτίθενται τα άρθρα 6, παράγραφος 1, και 7, παράγραφος 1, της οδηγίας [93/13] σε ερμηνεία του εθνικού δικαίου κατά την οποία, όταν η σύμβαση που συνάπτεται με καταναλωτή είναι ανίσχυρη, επειδή περιέχει καταχρηστική ρήτρα, και η καταχρηστική ρήτρα αφορά το κύριο αντικείμενο της παροχής, με αποτέλεσμα η σύμβαση (δανείου) να μην μπορεί να διατηρηθεί χωρίς αυτήν, οι συνέπειες του ανισχύρου συνίστανται στο ότι το εθνικό δικαστήριο, αφού προηγουμένως κηρύξει ανίσχυρη τη σύμβαση στο σύνολό της –με συνέπεια αυτή καθαυτή η σύμβαση στο σύνολό της να μην μπορεί να διατηρηθεί και να παραγάγει δεσμευτικά για τον καταναλωτή έννομα αποτελέσματα –,

α) κηρύσσει έγκυρη τη σύμβαση μετατρέποντας το λογιστικό νόμισμα του χορηγηθέντος δανείου, το οποίο αποτελεί το κύριο αντικείμενο της σύμβασης, σε ουγγρικό φιορίνι και αντικαθιστώντας το ποσό του λογιστικού νομίσματος με το ποσό φιορινιών που έχει πράγματι λάβει ο καταναλωτής από τον πιστωτή, ενώ ταυτοχρόνως υπολογίζει (αντικαθιστά) τους συμβατικούς τόκους επί του ως άνω κεφαλαίου κατά τρόπο διαφορετικό από εκείνον με τον οποίον είχαν υπολογιστεί στο πλαίσιο της σύμβασης που κηρύχθηκε ανίσχυρη, με αποτέλεσμα το “αρχικό” κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης επιτόκιο να ισούται με την τιμή του διατραπεζικού επιτοκίου δανεισμού σε φιορίνια της Βουδαπέστης (BUBOR) ως επιτοκίου αναφοράς, όπως αυτό ίσχυε κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης, πλέον του περιθωρίου επιτοκίου που είχε προβλεφθεί στην αρχική σύμβαση (συνομολογηθείσα σε ξένο νόμισμα)·

β) κηρύσσει έγκυρη τη σύμβαση θέτοντας ανώτατο όριο στη συναλλαγματική ισοτιμία μετατροπής του ξένου νομίσματος σε ουγγρικό φιορίνι, ήτοι, μειώνοντας τον συναλλαγματικό κίνδυνο, τον οποίον πράγματι αναλαμβάνει ο καταναλωτής και ο οποίος απορρέει από την καταχρηστική ρήτρα της σύμβασης, σε επίπεδο το οποίο κρίνει εύλογο το δικαιοδοτικό όργανο και το οποίο θα μπορούσε να είχε προβλεφθεί από τον καταναλωτή κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης και διατηρώντας σε ισχύ το ορισθέν στη σύμβαση επιτόκιο έως την ημερομηνία που, κατ’ επιταγήν μεταγενέστερου νόμου, λαμβάνει χώρα η μετατροπή σε φιορίνια;

2) Ασκεί επιρροή, κατά την απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το γεγονός ότι η κήρυξη ως έγκυρης της σύμβασης σύμφωνα με το ουγγρικό δίκαιο:

α) πραγματοποιείται στο πλαίσιο πραγματικής κατάστασης στην οποία υφίσταται ακόμη σύμβαση μεταξύ των μερών, ήτοι στην οποία η διατήρηση της σύμβασης αποσκοπεί στη μελλοντική συνέχιση της έννομης σχέσης των μερών μέσω αναδρομικής διόρθωσης των ρητρών που κρίνονται καταχρηστικές –με ταυτόχρονο επανυπολογισμό, μέσω των τροποποιηθεισών ρητρών, των έως τότε καταβολών–, και στην κατ’ αυτόν τον τρόπο προστασία του καταναλωτή από τις ιδιαιτέρως δυσμενείς συνέπειες που θα συνεπαγόταν η υποχρέωση άμεσης αποπληρωμής του συνολικού ποσού·

β) πραγματοποιείται στο πλαίσιο πραγματικής κατάστασης στην οποία η σύμβαση μεταξύ των μερών, η οποία πρόκειται να εξεταστεί σε δίκη σχετική με καταχρηστική συμβατική ρήτρα, δεν υφίσταται πλέον –διότι η σύμβαση έχει λήξει ή διότι ο πιστωτής την έχει ήδη καταγγείλει λόγω αθέτησης καταβολής δόσεων ή λόγω ανεπάρκειας, κατά την άποψή του, του καταβληθέντος ποσού ή, σε κάθε περίπτωση, διότι στην πραγματικότητα κανένα από τα μέρη δεν θεωρεί τη σύμβαση έγκυρη ή διότι δεν μπορεί πλέον να τεθεί ζήτημα κύρους της λόγω έκδοσης δικαστικής απόφασης– ήτοι κατάστασης στην οποία η αναδρομική κήρυξη της σύμβασης ως έγκυρης δεν αποβλέπει στη διατήρηση της

σύμβασης προς όφελος του καταναλωτή, αλλά στην εκκαθάριση των αμοιβαίων υποχρεώσεων και στη λύση της έννομης σχέσης μέσω της διόρθωσης της ρήτρας ή των ρητρών που κρίνονται καταχρηστικές;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης από το Δικαστήριο στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, στοιχεία α′ ή β′, λαμβανομένων δε υπόψη των στοιχείων που εκτίθενται στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, αντιτίθενται οι κρίσιμες διατάξεις της οδηγίας [93/13], στο πλαίσιο πραγματικής κατάστασης όπως η εκτεθείσα στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, στοιχείο α′, στη διατήρηση της σύμβασης σε ισχύ, έως την ημερομηνία τροποποίησης που προβλέπεται από τον νόμο περί μετατροπής του ξένου νομίσματος σε φιορίνια, μέσω της αντικατάστασης [των ανίσχυρων όρων της σύμβασης] με την εφαρμογή εθνικών νομοθετικών διατάξεων κατά τις οποίες:

– εκτός αντίθετης συμφωνίας (ανίσχυρης εν προκειμένω), οι χρηματικές οφειλές καταβάλλονται στο νόμιμο νόμισμα του τόπου εκπλήρωσης της παροχής·

– υπό την επιφύλαξη αντίθετης νομοθετικής πρόβλεψης, οι συμβατικές σχέσεις παράγουν τόκους·

– υπό την επιφύλαξη αντίθετης νομοθετικής πρόβλεψης, το επιτόκιο ισούται με το βασικό επιτόκιο της κεντρικής τράπεζας;»

Επί του παραδεκτού της αίτησης προδικαστικής αποφάσεως

23 Η AxFina και η Ουγγρική Κυβέρνηση εξέφρασαν αμφιβολίες ως προς το παραδεκτό της αίτησης προδικαστικής αποφάσεως.

24 Κατά την AxFina, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να εκτιμήσει τη συμβατότητα του ουγγρικού δικαίου με το δίκαιο της Ένωσης, όπερ εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του αιτούντος δικαστηρίου. Επιπλέον, τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα δεν πληρούν τις απαιτήσεις σαφήνειας και ακρίβειας του άρθρου 94, στοιχείο γ′, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου. Τούτο ισχύει, αφενός, όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε τα προδικαστικά ερωτήματα και, αφετέρου, όσον αφορά τον προσδιορισμό των κρίσιμων κανόνων του δικαίου της Ένωσης στο πλαίσιο του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος.

25 Η Ουγγρική Κυβέρνηση φρονεί ότι το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα είναι υποθετικό, δεδομένου ότι αφορά περίπτωση η οποία δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό της διαφοράς της κύριας δίκης, ήτοι περίπτωση κατά την οποία υφίσταται σύμβαση μεταξύ του ενδιαφερόμενου επαγγελματία και του ενδιαφερόμενου καταναλωτή.

26 Υπενθυμίζεται ότι, προκειμένου το Δικαστήριο να είναι σε θέση να προβεί σε χρήσιμη για το εθνικό δικαστήριο ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το άρθρο 94, στοιχείο γ′, του Κανονισμού Διαδικασίας απαιτεί η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως να περιέχει έκθεση των λόγων που οδήγησαν το αιτούν δικαστήριο να υποβάλει ερωτήματα ως προς την ερμηνεία ή το κύρος ορισμένων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, καθώς και της σχέσης που κατά τη γνώμη του υφίσταται μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοστέας στη διαφορά της κύριας δίκης εθνικής νομοθεσίας (απόφαση της 31ης Μαρτίου 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, σκέψη 27 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

27 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της εκδοθησόμενης δικαστικής απόφασης να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της υπόθεσης, τόσο την αναγκαιότητα προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του απόφασης όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο, τα οποία θεωρούνται κατά τεκμήριο λυσιτελή. Συνεπώς, εφόσον το υποβαλλόμενο προδικαστικό ερώτημα αφορά την ερμηνεία ή το κύρος κανόνα του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο οφείλει κατ' αρχήν να απαντήσει, εκτός αν προκύπτει ότι η ερμηνεία την οποία ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, αν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμη αν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στο εν λόγω ερώτημα (απόφαση της 31ης Μαρτίου 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, σκέψη 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

28 Κατά πάγια επίσης νομολογία, στο πλαίσιο της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ η οποία στηρίζεται σε σαφή διάκριση των αρμοδιοτήτων μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, το εθνικό δικαστήριο είναι το μόνο αρμόδιο για την ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων του εθνικού δικαίου, ενώ το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαίνεται αποκλειστικώς επί της ερμηνείας ή του κύρους νομοθετήματος της Ένωσης βάσει των πραγματικών περιστατικών που του εκθέτει το εθνικό δικαστήριο (απόφαση της 31ης Μαρτίου 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

29 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά τις έννομες συνέπειες της κήρυξης ως ανίσχυρης σύμβασης δανείου που έχει συνομολογηθεί σε ξένο νόμισμα, αλλά αποπληρώνεται σε εθνικό νόμισμα, και ότι το ανίσχυρο απορρέει από τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας της εν λόγω σύμβασης η οποία μετακυλίει στον καταναλωτή τον συναλλαγματικό κίνδυνο. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, με τα τρία προδικαστικά ερωτήματα που υποβάλλει, να διευκρινιστεί αν συνάδει με την οδηγία 93/13 η προσέγγιση που συμφωνεί με τη γνωμοδότηση του συμβουλευτικού οργάνου του Kúria (Ανωτάτου Δικαστηρίου), της 19ης Ιουνίου 2019, κατά την οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να κηρύξουν έγκυρη μια τέτοια σύμβαση προσαρμόζοντας τις υποχρεώσεις του καταναλωτή μέσω μεταβολής του περιεχομένου της.

30 Όσον αφορά ειδικότερα το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, διευκρινίζεται, αφενός, ότι μεταξύ των περιπτώσεων οι οποίες διαλαμβάνονται στο ερώτημα αυτό περιλαμβάνεται και η περίπτωση κατά την οποία δεν υφίσταται πλέον σύμβαση μεταξύ του ενδιαφερόμενου επαγγελματία και του ενδιαφερόμενου καταναλωτή και, αφετέρου, ότι οι περιπτώσεις αυτές συμπληρώνουν εκείνες που διαλαμβάνονται στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 1, και του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13.

31 Λαμβανομένων υπόψη των ως άνω στοιχείων, δεν προκύπτει προδήλως ότι τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα είναι αλυσιτελή για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης ή ότι το πρόβλημα που εγείρεται έχει υποθετικό χαρακτήρα.

32 Ως εκ τούτου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

33 Προκαταρκτικώς, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι η συμβατική ρήτρα, την οποία το αιτούν δικαστήριο χαρακτηρίζει καταχρηστική, μετακυλίει τον συναλλαγματικό κίνδυνο στον καταναλωτή. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η εν λόγω ρήτρα αφορά το κύριο αντικείμενο της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής σύμβασης και, ως εκ τούτου, η διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα της το οδήγησε στην κήρυξη της σύμβασης αυτής ως ανίσχυρης. Στο πλαίσιο ακριβώς αυτό, το εν λόγω δικαστήριο διερωτάται ως προς τις συνέπειες που πρέπει να αντληθούν από το ανίσχυρο της σύμβασης δανείου για την περίοδο από την ημερομηνία σύναψής της, στις 13 Φεβρουαρίου 2008, έως την 1η Φεβρουαρίου 2015, ημερομηνία η οποία αντιστοιχεί στην προθεσμία που προβλέπει η ουγγρική νομοθεσία για τη μετατροπή σε εθνικό νόμισμα των συμβάσεων δανείου που έχουν συνομολογηθεί σε ξένο νόμισμα.

34 Η απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να δοθεί υπό το πρίσμα ακριβώς αυτών των στοιχείων.

Επί του πρώτου και του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

35 Με το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχουν την έννοια ότι, όταν ρήτρα η οποία μετακυλίει στον καταναλωτή τον συναλλαγματικό κίνδυνο επιφέρει, λόγω του καταχρηστικού χαρακτήρα της, το ανίσχυρο της σύμβασης δανείου η οποία περιλαμβάνει τη ρήτρα και έχει συνομολογηθεί σε ξένο νόμισμα αλλά αποπληρώνεται σε εθνικό νόμισμα, δεν επιτρέπουν η εν λόγω σύμβαση να κηρύσσεται έγκυρη και το περιεχόμενο των υποχρεώσεων του καταναλωτή που απορρέουν από τη σχετική ρήτρα να προσαρμόζεται με τροποποίηση του νομίσματος της σύμβασης δανείου και του καθοριζόμενου σε αυτήν επιτοκίου ή με τον καθορισμό ανώτατου ορίου της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ξένου νομίσματος.

36 Προκαταρκτικώς, επισημαίνεται ότι, ελλείψει επαρκών στοιχείων στην απόφαση περί παραπομπής όσον αφορά τη σημασία που έχει για την απάντηση στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα το ότι η κήρυξη του εγκύρου της επίμαχης δανειακής σύμβασης και η προσαρμογή των υποχρεώσεων του καταναλωτή που απορρέουν από τη ρήτρα της σύμβασης που κρίθηκε ως καταχρηστική έχουν ως σκοπό να παράσχουν στο εθνικό δικαστήριο τη δυνατότητα να ρυθμίσει τις αμοιβαίες υποχρεώσεις του ενδιαφερόμενου επαγγελματία και του ενδιαφερόμενου καταναλωτή και να τερματίσει την υφιστάμενη μεταξύ τους έννομη σχέση, παρέλκει η εξέταση των δύο αυτών προδικαστικών ερωτημάτων υπ' αυτό το πρίσμα.

37 Τούτου δοθέντος, πρώτον, όσον αφορά τις συνέπειες της διαπίστωσης του καταχρηστικού χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας, υπενθυμίζεται ότι ο σκοπός τον οποίο επιδιώκει ο νομοθέτης της Ένωσης με την οδηγία 93/13 είναι η αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών και η κατ' αρχήν διατήρηση του κύρους της συμβάσεως ως όλου και όχι η ακύρωση όλων των συμβάσεων που περιέχουν καταχρηστικές ρήτρες (απόφαση της 31ης Μαρτίου 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, σκέψη 54 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

38 Όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, όταν το εθνικό δικαστήριο διαπιστώνει την ακυρότητα καταχρηστικής ρήτρας σε σύμβαση που συνάπτεται μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, δεν επιτρέπεται να

συμπληρώσει τη σύμβαση αναθεωρώντας το περιεχόμενο της ρήτρας (απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

39 Επομένως, συμβατική ρήτρα η οποία κρίνεται καταχρηστική πρέπει κατ' αρχήν να θεωρείται ως ουδέποτε υπάρξασα, οπότε δεν δύναται να παράγει αποτελέσματα έναντι του καταναλωτή. Ως εκ τούτου, η διαπίστωση με δικαστική απόφαση της καταχρηστικότητας μιας τέτοιας ρήτρας πρέπει κατ' αρχήν να συνεπάγεται την αποκατάσταση της νομικής και πραγματικής κατάστασης στην οποία θα τελούσε ο καταναλωτής αν δεν υπήρχε η εν λόγω ρήτρα, ιδίως διά της θεμελίωσης δικαιώματος προς επιστροφή του οφέλους που αποκόμισε αδικαιολογήτως εις βάρος του ο επαγγελματίας βάσει της καταχρηστικής ρήτρας (πρβλ. απόφαση της 31ης Μαρτίου 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, σκέψεις 50 και 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

40 Πράγματι, όπως έχει επισημάνει το Δικαστήριο, εάν το εθνικό δικαστήριο είχε την εξουσία να αναθεωρεί το περιεχόμενο των καταχρηστικών ρητρών που περιέχονται σε σύμβαση που συνάπτεται μεταξύ καταναλωτή και επαγγελματία, η ευχέρεια αυτή θα καθιστούσε ενδεχομένως δυσχερέστερη την επίτευξη του μακροπρόθεσμου σκοπού του άρθρου 7 της οδηγίας 93/13, ο οποίος συνίσταται στην παύση της χρήσης καταχρηστικών ρητρών σε τέτοιες συμβάσεις. Η ευχέρεια αυτή θα συνέτεινε στην εκμηδένιση του αποτρεπτικού αποτελέσματος που ασκεί στους επαγγελματίες η πλήρης απαγόρευση εφαρμογής τέτοιων καταχρηστικών ρητρών έναντι των καταναλωτών, στο μέτρο που οι επαγγελματίες θα εξακολουθούσαν να υπόκεινται στον πειρασμό να χρησιμοποιούν τέτοιες ρήτρες, γνωρίζοντας ότι, ακόμη και εάν αυτές κηρύσσονταν άκυρες, η σύμβαση θα μπορούσε παρά ταύτα να συμπληρωθεί, κατά το αναγκαίο μέτρο, από το εθνικό δικαστήριο ώστε να εξασφαλισθεί το συμφέρον των εν λόγω επαγγελματιών (πρβλ. απόφαση της 3ης Μαρτίου 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, σκέψη 60 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

41 Ως εκ τούτου, προκειμένου να μη θιγεί ο σκοπός αυτός, το εθνικό δικαστήριο δεν μπορεί να θεραπεύσει το ανίσχυρο σύμβασης, το οποίο απορρέει από τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας περιλαμβανομένης σε αυτήν, κηρύσσοντας τη σύμβαση έγκυρη και τροποποιώντας συγχρόνως το νόμισμά της και το επιτόκιο που καθορίζεται σε αυτήν ή καθορίζοντας ανώτατο όριο συναλλαγματικής ισοτιμίας του ξένου νομίσματος. Μια τέτοια παρέμβαση από το δικαστήριο θα ισοδυναμούσε, εν τέλει, με αναθεώρηση του περιεχομένου της εν λόγω ρήτρας και θα αντέβαινε, κατά συνέπεια, στη νομολογία που μνημονεύθηκε στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας απόφασης.

42 Δεύτερον, από τη νομολογία προκύπτει εντούτοις ότι, όταν η επίμαχη σύμβαση δανείου πρέπει να ακυρωθεί στο σύνολό της μετά την απάλειψη καταχρηστικής ρήτρας της, όπως εν προκειμένω, μια τέτοια ρήτρα μπορεί, κατ' εξαίρεση, να απαλειφθεί και να αντικατασταθεί από εθνική διάταξη ενδοτικού δικαίου ή από διάταξη που εφαρμόζεται σε περίπτωση συμφωνίας των μερών. Μια τέτοια δυνατότητα περιορίζεται στις περιπτώσεις όπου η ακύρωση της σύμβασης στο σύνολό της εκθέτει με τον τρόπο αυτόν τον καταναλωτή σε ιδιαιτέρως επιζήμιες συνέπειες, περιάγοντάς τον σε δυσμενή θέση (πρβλ. απόφαση της 31ης Μαρτίου 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, σκέψη 41 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

43 Υπό ακριβώς αυτό το πρίσμα, το Δικαστήριο έκρινε ότι το εθνικό δικαστήριο πρέπει να είναι σε θέση να δεχθεί, ενδεχομένως, αίτημα για την ακύρωση συμβάσεως δανείου λόγω του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας σχετικής με τη διαφορά συναλλαγματικής ισοτιμίας, στην

περίπτωση που διαπιστωθεί ότι η ρήτρα αυτή είναι καταχρηστική και ότι η σύμβαση δεν είναι δυνατόν να εξακολουθήσει να ισχύει χωρίς την εν λόγω ρήτρα (πρβλ. απόφαση της 14ης Μαρτίου 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, σκέψη 56).

44 Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι, όταν το εθνικό δικαστήριο εκτιμά ότι η ακύρωση της επίμαχης σύμβασης δανείου θα είχε ως συνέπεια να περιέλθει ο καταναλωτής σε δυσμενή θέση, κατά την έννοια της νομολογίας που μνημονεύθηκε στη σκέψη 42 της παρούσας απόφασης, η αντικατάσταση της επίμαχης καταχρηστικής ρήτρας από ενδοτικού χαρακτήρα διατάξεις του εθνικού δικαίου δεν συνιστά τη μόνη συνέπεια που συνάδει με την οδηγία 93/13 (πρβλ. απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, σκέψεις 39 και 40).

45 Επομένως, ελλείψει εθνικής διάταξης ενδοτικού δικαίου ή διάταξης εφαρμοστέας σε περίπτωση συμφωνίας των συμβαλλομένων στην επίμαχη σύμβαση δανείου η οποία μπορεί να αντικαταστήσει τις οικείες καταχρηστικές ρήτρες, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι, κατά το μέτρο που ο καταναλωτής δεν εξέφρασε την επιθυμία να διατηρηθούν σε ισχύ οι καταχρηστικές ρήτρες και η ακύρωση της σύμβασης θα τον εξέθετε σε ιδιαιτέρως επιζήμιες συνέπειες, το υψηλό επίπεδο προστασίας που πρέπει να παρέχεται βάσει της οδηγίας 93/13 επιτάσσει, προς τον σκοπό της αποκατάστασης πραγματικής ισορροπίας μεταξύ των εκατέρωθεν δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων, τη λήψη εκ μέρους του εθνικού δικαστηρίου όλων των αναγκαίων μέτρων, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου του εσωτερικού δικαίου, προκειμένου να προστατευθεί ο καταναλωτής από τις ιδιαιτέρως επιζήμιες συνέπειες που θα μπορούσε να προκαλέσει εις βάρος του η ακύρωση της σύμβασης, μεταξύ άλλων και λόγω του αμέσως απαιτητού της αξίωσης του επαγγελματία (απόφαση της 31ης Μαρτίου 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, σκέψη 56 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

46 Ως εκ τούτου, υπό ειδικές περιστάσεις, το Δικαστήριο έχει κρίνει, μεταξύ άλλων, ότι τίποτα δεν εμποδίζει το εθνικό δικαστήριο να καλέσει τα μέρη να διαπραγματευθούν, υπό την προϋπόθεση ότι το δικαστήριο θα ορίσει το πλαίσιο των διαπραγματεύσεων και ότι σκοπός τους θα είναι η επίτευξη πραγματικής ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του σκοπού προστασίας του καταναλωτή από τον οποίο διαπνέεται η οδηγία 93/13 (πρβλ. απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, σκέψη 42).

47 Επιπροσθέτως, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι, αν, λαμβανομένης υπόψη της φύσης της επίμαχης δανειακής σύμβασης, το εθνικό δικαστήριο εκτιμά ότι δεν είναι δυνατή η επαναφορά των πραγμάτων στην κατάσταση στην οποία θα βρίσκονταν οι συμβαλλόμενοι αν δεν είχε συναφθεί η σύμβαση αυτή, σε αυτό εναπόκειται να διασφαλίσει ότι ο καταναλωτής θα βρεθεί εν τέλει στην κατάσταση στην οποία θα τελούσε αν δεν είχε υπάρξει η ρήτρα που κρίθηκε καταχρηστική (απόφαση της 31ης Μαρτίου 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, σκέψη 57).

48 Συνεπώς, το εθνικό δικαστήριο έχει, μεταξύ άλλων, την ευχέρεια, προκειμένου να προστατεύσει τα συμφέροντα του καταναλωτή, να διατάξει την επιστροφή σε αυτόν των ποσών που εισέπραξε αχρεωστήτως ο πιστωτικός φορέας βάσει της ρήτρας που κρίθηκε καταχρηστική, με την επιστροφή αυτή να λαμβάνει χώρα λόγω αδικαιολόγητου πλουτισμού (πρβλ. απόφαση της 31ης Μαρτίου 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, σκέψη 58).

49 Εντούτοις, πρέπει να διευκρινιστεί ότι οι εξουσίες του δικαστή δεν μπορούν να βαίνουν πέραν του απολύτως αναγκαίου για την αποκατάσταση της συμβατικής ισορροπίας μεταξύ των συμβαλλομένων και, επομένως, για την προστασία του καταναλωτή από τις ιδιαιτέρως επιζήμιες συνέπειες που θα μπορούσε να προκαλέσει η ακύρωση της επίμαχης δανειακής σύμβασης (απόφαση της 31ης Μαρτίου 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, σκέψη 59).

50 Ως εκ τούτου, στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχουν την έννοια ότι, όταν ρήτρα η οποία μετακυλίει στον καταναλωτή τον συναλλαγματικό κίνδυνο επιφέρει, λόγω του καταχρηστικού χαρακτήρα της, το ανίσχυρο της σύμβασης δανείου η οποία περιλαμβάνει τη ρήτρα και έχει συνομολογηθεί σε ξένο νόμισμα αλλά αποπληρώνεται σε εθνικό νόμισμα, δεν επιτρέπουν η εν λόγω σύμβαση να κηρύσσεται έγκυρη και το περιεχόμενο των υποχρεώσεων του καταναλωτή που απορρέουν από τη σχετική ρήτρα να προσαρμόζεται με τροποποίηση του νομίσματος της σύμβασης δανείου και του καθοριζόμενου σε αυτήν επιτοκίου ή με τον καθορισμό ανώτατου ορίου της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ξένου νομίσματος.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

51 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ’ ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι, όταν ρήτρα η οποία μετακυλίει στον καταναλωτή τον συναλλαγματικό κίνδυνο επιφέρει, λόγω του καταχρηστικού χαρακτήρα της, το ανίσχυρο της σύμβασης δανείου η οποία περιλαμβάνει τη ρήτρα και έχει συνομολογηθεί σε ξένο νόμισμα αλλά αποπληρώνεται σε εθνικό νόμισμα, δεν επιτρέπει η σύμβαση δανείου, κατά το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία σύναψής της έως την ημερομηνία έναρξης ισχύος εθνικής νομοθεσίας που προβλέπει τη μετατροπή σε εθνικό νόμισμα των συμβάσεων δανείου που έχουν συνομολογηθεί σε ξένο νόμισμα, να διατηρηθεί σε ισχύ μέσω της αντικατάστασης της εν λόγω ρήτρας με διατάξεις του εθνικού δικαίου σχετικές με το νόμισμα αποπληρωμής δανείου, με την καταβολή τόκων στο πλαίσιο συμβατικών σχέσεων και με τον καθορισμό του επιτοκίου.

52 Όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 42 της παρούσας απόφασης, μολονότι το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει στα εθνικά δικαστήρια τη δυνατότητα να αντικαθιστούν μια καταχρηστική ρήτρα σύμβασης δανείου με εθνική διάταξη ενδοτικού δικαίου, εντούτοις η δυνατότητα αυτή περιορίζεται σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ήτοι σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η κήρυξη της καταχρηστικής ρήτρας ως ανίσχυρης θα υποχρέωνε το δικαστήριο να ακυρώσει τη σύμβαση δανείου στο σύνολό της, εκθέτοντας με τον τρόπο αυτό τον ενδιαφερόμενο καταναλωτή σε ιδιαιτέρως επιζήμιες συνέπειες, περιάγοντάς τον σε δυσμενή θέση.

53 Εντούτοις, μια τέτοια δυνατότητα αντικαταστάσεως, που αποτελεί εξαίρεση από τον γενικό κανόνα κατά τον οποίο η επίμαχη σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλομένους μόνον εάν μπορεί να εξακολουθήσει να υφίσταται χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες που περιέχει, περιορίζεται στις εθνικές διατάξεις που είναι ενδοτικού δικαίου ή που εφαρμόζονται σε περίπτωση συμφωνίας των συμβαλλομένων και ερείδεται, μεταξύ άλλων, στην εκτίμηση ότι οι διατάξεις αυτές θεωρούνται μη περιέχουσες καταχρηστικές ρήτρες (απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, σκέψη 59 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

54 Πράγματι, θεωρείται ότι οι διατάξεις αυτές απηχούν την ισορροπία που θέλησε να καθιερώσει ο εθνικός νομοθέτης μεταξύ του συνόλου των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε ορισμένες συμβάσεις για τις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι συμβαλλόμενοι είτε δεν απέκλεισαν τον βασικό κανόνα τον οποίο προβλέπει ο εθνικός νομοθέτης για τις οικείες

συμβάσεις είτε επέλεξαν ρητώς τη δυνατότητα εφαρμογής κανόνα θεσπισθέντος από τον εθνικό νομοθέτη προς τούτο (απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, σκέψη 60 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

55 Επιπροσθέτως, από την ίδια νομολογία προκύπτει ότι δεν μπορεί να πραγματοποιείται συμπλήρωση των κενών συμβάσεως, τα οποία προκαλούνται λόγω της απαλείψεως των καταχρηστικών ρητρών που περιέχονται σε αυτή, αποκλειστικώς και μόνον βάσει εθνικών διατάξεων γενικού χαρακτήρα (πρβλ. απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, σκέψη 62).

56 Ως εκ τούτου, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι, όταν ρήτρα η οποία μετακυλίει στον καταναλωτή τον συναλλαγματικό κίνδυνο επιφέρει, λόγω του καταχρηστικού χαρακτήρα της, το ανίσχυρο της σύμβασης δανείου η οποία περιλαμβάνει τη ρήτρα και έχει συνομολογηθεί σε ξένο νόμισμα αλλά αποπληρώνεται σε εθνικό νόμισμα, δεν επιτρέπει η σύμβαση δανείου, κατά το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία σύναψής της έως την ημερομηνία έναρξης ισχύος εθνικής νομοθεσίας που προβλέπει τη μετατροπή σε εθνικό νόμισμα των συμβάσεων δανείου που έχουν συνομολογηθεί σε ξένο νόμισμα, να διατηρηθεί σε ισχύ μέσω της αντικατάστασης της εν λόγω ρήτρας με διατάξεις εθνικού δικαίου γενικού χαρακτήρα, στο μέτρο κατά το οποίο τέτοιες διατάξεις εθνικού δικαίου δεν μπορούν να αντικαταστήσουν λυσιτελώς την ίδια ρήτρα μέσω απλής υποκατάστασης από το εθνικό δικαστήριο χωρίς να απαιτούν παρέμβαση, εκ μέρους του, η οποία θα ισοδυναμούσε με αναθεώρηση του περιεχομένου καταχρηστικής ρήτρας που περιλαμβάνεται στη σύμβαση.

Επί των δικαστικών εξόδων

57 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές,

έχουν την έννοια ότι:

όταν ρήτρα η οποία μετακυλίει στον καταναλωτή τον συναλλαγματικό κίνδυνο επιφέρει, λόγω του καταχρηστικού χαρακτήρα της, το ανίσχυρο της σύμβασης δανείου η οποία περιλαμβάνει τη ρήτρα και έχει συνομολογηθεί σε ξένο νόμισμα αλλά αποπληρώνεται σε εθνικό νόμισμα, δεν επιτρέπουν η εν λόγω σύμβαση να κηρύσσεται έγκυρη και το περιεχόμενο των υποχρεώσεων του καταναλωτή που απορρέουν από τη σχετική ρήτρα να προσαρμόζεται με τροποποίηση του νομίσματος της σύμβασης δανείου και του καθοριζόμενου σε αυτήν επιτοκίου ή με τον καθορισμό ανώτατου ορίου της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ξένου νομίσματος.

2) Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13

έχει την έννοια ότι:

όταν ρήτρα η οποία μετακυλίει στον καταναλωτή τον συναλλαγματικό κίνδυνο επιφέρει, λόγω του καταχρηστικού χαρακτήρα της, το ανίσχυρο της σύμβασης δανείου η οποία περιλαμβάνει τη ρήτρα και έχει συνομολογηθεί σε ξένο νόμισμα αλλά αποπληρώνεται σε εθνικό νόμισμα, δεν επιτρέπει η σύμβαση δανείου, κατά το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία σύναψής της έως την ημερομηνία έναρξης ισχύος εθνικής νομοθεσίας που προβλέπει τη μετατροπή σε εθνικό νόμισμα των συμβάσεων δανείου που έχουν συνομολογηθεί σε ξένο νόμισμα, να διατηρηθεί σε ισχύ μέσω της αντικατάστασης της εν λόγω ρήτρας με διατάξεις εθνικού δικαίου γενικού χαρακτήρα, στο μέτρο κατά το οποίο τέτοιες διατάξεις εθνικού δικαίου δεν μπορούν να αντικαταστήσουν λυσιτελώς την ίδια ρήτρα μέσω απλής υποκατάστασης από το εθνικό δικαστήριο χωρίς να απαιτούν παρέμβαση, εκ μέρους του, η οποία θα ισοδυναμούσε με αναθεώρηση του περιεχομένου καταχρηστικής ρήτρας που περιλαμβάνεται στη σύμβαση.

(υπογραφές)